

Ufuk Özdemir Okumanın Rengi” Programının Osb’li Çocuklarda Okuma Becerilerine Etkisi¹

Ufuk ÖZDEMİR²

Binyamin BİRKAN³

ÖZET

Bu çalışmada neden okuma becerisi gelişimi üzerinde durulduğunun bir dayanağı da İlköğretimin öncelikli öğretimsel amacının, dinleme, konuşma, okuma, yazma, matematik gibi temel becerileri geliştirmek olmasıdır. Öğrenmede güçlük çeken bireylerin bu temel becerilerde gelişimi ise öğretmenlerin gerekli öğretim uyarlamalarını yapmaları ile doğrudan ilgilidir. Bu çalışmada, yukarıda söz edilen uyarlama renklerle okuma şeklinde gerçekleştirilmiş ve çalışmanın konusu, yaş gözetmeksizin, “OSB’li bireyler otizmden etkilenme derecelerine göre değişebilen ölçüde okuma öğrenebilirler” düşüncesini temel alarak oluşturulacak bir okuma öğretimi tekniği geliştirilmesi ve bu tekniğin OSB’li çocuklarda okuma becerilerine etkisini ölçmektir. Bu araştırmada “Ufuk Özdemir Okumanın Rengi” adı verilen bir okuma öğretim programının OSB’li çocuklara okuma öğretiminde etkisi incelenmiştir. Bu tez çalışmasında, Tek Denekli Araştırma Yöntemine göre, Davranışlar arası çoklu yoklama modeli kullanılarak; renkleri kullanarak öğrenilenlerin harf, hece, kelime ve cümlelerin, genellemeye etkisi ölçülmüştür. “Ufuk Özdemir Okumanın Rengi” programı ile yapılan öğretimlerden sonra “genelleme” nin de arttığı, “Ufuk Özdemir Okumanın Rengi” programının, genellemeye etkili olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Otizm, renklerle okuma, Ufuk Özdemir, Okumanın rengi, yaygın gelişimsel bozukluk

¹ Bu çalışma, Ufuk ÖZDEMİR tarafından İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Prof. Dr. Binyamin BİRKAN danışmanlığında yürütülen Yüksek Lisans tezinden türetilmiştir

² Sınıf öğretmeni Aydın Üniversitesi yüksek lisans öğrencisi

³ Prof. Dr. Biruni Üniversitesi Eğitim Fakültesi

ABSTRACT

The Effect Of The Programme "Ufuk Ozdemir The Colour Of Reading" On Reading Skills Of Children With Asd

Within the framework of this research study, an instructional adaptation to reading is followed and a new reading strategy is developed. Basically, a new instructional material based on reading with colors appeared and used to improve reading ability of students with autism. The principle behind the research study is the quote “regardless of their age, people with autism can learn reading. Only amount of time and effort may differ”. The main purpose of this study is to evaluate the effect of new instructional material used to teach reading. The research is designed as single subject research and how letters, syllables, words and sentences learned effect in generalisation is evaluated by using multiple probe design across behaviors. Data displayed the increase in generalisation level of students with “Ufuk Özdemir Colors of Reading” program.

Keywords: Autism, reading with colors, Ufuk Özdemir, pervasive developmental disorder

GİRİŞ

Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB), 1940'lı yıllardan bu yana çeşitli formlarda tanımlanmıştır ancak bu tanımlar halen gelişmeye açıktır. Bu tanımlar arasında en son döneme ait olanlardan biri OSB, sosyal alanlarda ortaya çıkan, iletişim ve etkileşimdeki yetersizlikler, sınırlı, tekrar eden davranışlar, ilgiler veya etkinlikler, kendini gösteren nöro gelişimsel bir bozukluk olarak tanımlanmaktadır" şeklinde olup Amerikan Psikiyatri Birliği'nin 2014 yılı açıklamalarına dayandırılmaktadır (Kahraman, 2017). En yaygın tanımıyla otizm, yaşamın erken dönemlerinde başlayan ve yaşam boyu süren, sosyal ilişkiler, iletişim, davranış ve bilişsel gelişimde gecikme ve sapma gibi özellikler gösteren nöro-psikiyatrik bir farklılık olup Yaygın Gelişimsel Bozukluk olarak da bilinmektedir. Başka bir deyişle Yaygın Gelişimsel Bozuklukların en iyi bilineni otizm (infantil otizm) olup, karşılıklı sosyal etkileşimde, sözel iletişimde bozukluklar ve basmakalıp stereotipik davranış örüntüsü ile eşleştirilmektedir. Konuyla ilgili son alanyazında ise OSB'li birey sayısının dünyada hızla arttığı ve artış oranının Amerika'da her 68 çocuktan biri (Lange, 2015), Kanada'da ise her 93 çocuktan biri (Chowdhury, 2015) olduğu kaydedilmiştir. Bu hızlı artışa rağmen okullarda hala OSB'li bireylere yönelik yeterli eğitim ve öğrenme ortamı oluşturulamamıştır (Humphrey ve Levis, 2008). Eğitim alanındaki bu eksiklik aşağıda değinilen problemlerin de başlıca sebebi olmaktadır.

OSB'li bireylerin yaşadığı en büyük problem kendisi ve ailesinin toplumdan gördüğü olumsuz tutumlardan kaynaklanan tepkilerdir. Olumsuz tepkilerin sebebi toplumdaki bu konuyla ilgili düşük farkındalık düzeyi ve ön yargılar olarak ifade edilebilir. Özel gereksinimli bireylerin toplumsal rolleri üstlenebilmeleri için tam bağımsızlık kazanmaları önemlidir. Bu bireylerin

tam bağımsızlık kazanmalarındaki en önemli unsur ise iyi bir eğitim alarak ekonomik iş gücüne dahil olup, üretken bireyler halinde kendi ekonomik bağımsızlıklarını sağlamalarıdır. Ancak ülkemizde toplumun düşük farkındalık düzeyi, ön yargılı davranışları ve OSB konusunda yeterli bilgiye sahip olmama durumundan kaynaklanan olumsuz tutumlar, OSB’li bireylere yönelik davranışlarına doğrudan yansımakta; korkma, acıma, kaçınma gibi tepkiler ortaya çıkardığı gibi, bu bireylerin ekonomik iş gücü olarak “işe yaramaz” görülmelerine neden olmaktadır. Bağımsız yaşama geçiş becerilerinin işlendiği bazı programlara devam eden OSB’li bireylerde de benzer durumlara rastlanabildiği, programların etkinliği üzerinde çalışılması gerekliliği vurgulanmaktadır (Smith, 2013). Sonuç olarak; bu konu ne ülkemizde ne de diğer ülkelerde tam anlamıyla çözülememiş fakat eğitim programları geliştirilmesi ve uygulanması yoluyla başarıya ulaşılacağı yadsınamaz bir gerçek haline gelmiştir. Ülkemizde OSB gösteren bireylerin topluma entegrasyonu yukarıda bahsedilen sebeplerle gerçekleştirilememekte, OSB gösteren bireylerin ve ailelerinin birçoğunun toplumdan soyutlanmasına ve sosyal haklarından yoksun kalmalarına neden olmakta, kişisel, ailevi ve sosyal sorunlar ortaya çıkabilmektedir.

Bunların yanı sıra, pek çok OSB’li birey için öğrencilikten yetişkinliğe geçiş zor olmaktadır. Bazı OSB’li bireyler bu geçiş dönemlerini başarıyla tamamladıkları halde, büyük bir kısmının karşısına okul-iş-toplumsal katılım ve bağımsız yaşama konusunda çoklu engel çıkabilmektedir. Eğitim, iş, toplumsal yaşam ve topluma entegrasyon yetişkinliğe geçiş dönemindeki 4 önemli anahtardır (Hendricks ve Wehman, 2009). OSB’li birey için bu geçiş dönemi değişim ve belirsizlik zamanıdır. Okul çağının sonuna gelen OSB’li birey için okulda kendisine sunulan hizmetlerin kesilmesi ve yetişkin bireylerin hayatında tam bağımsız olarak bulunamaması yinelenen sorunlar yaşamasına sebep olacaktır. Lise bitirme

dönemi her birey için yetişkin yaşamına geçiş açısından bir dönüm noktası olarak kabul edilirse, OSB'li birey için bu dönem daha fazla sorunun yaşandığı bir dönemdir (Taylor ve Seltzer, 2010).

Söz konusu bireyin tüm bu problemlerle baş edebilmesinin en önemli anahtarı öğrenmedir. Yapılan araştırmalar, uygun öğretim süreçleri tasarlanıp yürütüldüğünde OSB olan bireylerin öğrenebildiklerini göstermiştir. Öğrenen birey hayatı daha iyi anlamaya ve hayata katılmaya başlayacaktır. Anlama ile kendini gösteren kalıcı öğrenmenin temelleri arasında ise gözlem ve dinleme vardır. Aytaş (2005) gözlem ve dinlemenin tamamlanmasında okumanın büyük önemi olduğunu dolayısıyla okumanın anlamının en önemli ögesi olduğunu vurgulamıştır. Aytaş (2005) a göre okuma hem göze hem de kulağa hitap ettiğinden öğrenmedeki payı %94 gibi büyük bir paydır. Yalçın (2002) ye göre, sesli okumada satırın gözle kavranan parçası, seslendirilen kısımdan daha uzundur bu da gözün okuma sırasında harfleri teker teker değil, kelime olarak, hatta satırın büyük bir kısmını bir anda kavradığını ortaya koymaktadır. Ortaya konan bu bilgi Rao ve Gagie (2006) tarafından gerçekleştirilen otizm ve görsel destekle eğitim konulu çalışmada vurgulanan OSB'li çocukların işitsel veya başka alternatif yollara oranla daha çok görsel yolla öğrendikleri bilgisi ile bir araya getirildiğinde, okumanın OSB'li bireylere öğretimini amaçlayan bu çalışma ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada neden okuma becerisi gelişimi üzerinde durulduğunun bir dayanağı da İlköğretimin öncelikli öğretimsel amacının, dinleme, konuşma, okuma, yazma, matematik gibi temel becerileri geliştirmek olmasıdır (Akçamete, Gürgür, vd. 2004). OSB olan bireylerin, programı izleme, kaynaştırma ortamlarında sınıf etkinliklerine katılma, dikkatini toplama ve diğer derslerde beklenen akademik becerileri destekleme bakımından bu program önemlidir. Öğrenmede güçlük çeken bireylerin bu temel becerilerde gelişimi ise öğretmenlerin gerekli öğretim uyarlamalarını yapmaları ile doğrudan ilgilidir.

Bu çalışmada yukarda söz edilen uyarlama renklerle okuma şeklinde gerçekleştirilmiş ve çalışmanın konusu “yaşları ne olursa olsun, OSB’li bireyler otizmden etkilenme derecelerine göre değişebilen ölçüde okumayı öğrenebilirler” düşüncesini temel alarak oluşturulan bir okuma öğretimi tekniği geliştirip uygulanması şeklinde belirlenmiştir.

Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Ufuk Özdemir Okumanın Rengi Okuma Öğretim Programı OSB’li çocuklara okuma öğretiminde etkili midir?
- Ufuk Özdemir Okumanın Rengi Okuma Öğretim Programı ile OSB’li çocuklara okuma öğretilbildiğinde OSB’li çocuklar bu becerilerini genelleyebilmekte midirler?
- Ufuk Özdemir Okumanın Rengi Okuma Öğretim Programı ile OSB’li çocuklara okuma öğretilbildiğinde OSB’li çocuklar bu becerilerini sürdürürebilmekte midirler?

Yöntem

Bu bölümde; araştırmada kullanılan denek, sınıf ortamı, kullanılan araç gereçler, araştırmacı-uygulayıcı hakkında bilgi, araştırma modeli, uygulama basamakları, verilerin toplanması, verilerin analizine yer verilmiştir.

Denek

Bu araştırmaya, 2010 yılında Bursa Dört Çelik Çocuk Hastanesi’nin psikiyatri bölümünde OSB teşhisi konulmuş bir erkek çocuk denek olarak katılmıştır. Bu çalışmada denekten Ahmet ismiyle bahsedilecektir. Ahmet, bir 155 cm boyunda 36 kilogram ağırlığında kumral, açık tenli, kahverengi gözlü bir çocuktur. Ahmet, kalabalık ortamlardan kaçınan bir çocuktur. Fiziksel temas (Örneğin, elinden tutma) genelde izin vermez. Akranlarının oyunlarına

genellikle katılmaz. Tek başına kalmayı tercih eder. Resim yapar. Boya kalemini doğru bir şekilde kullanır. Kurşun kalemle defterine dairesel karalamalar yapar. Göz teması yaşıtlarına göre oldukça zayıftır. Ahmet'in dış dünyaya uyum sağlayabilmesi için ailesi onu öncelikle Bandırma'da özel bir kreşe vermiştir. Bu dönemde sosyal yaşantısı kısıtlı, arkadaşları ile ilgilenmeyen bir çocuktur. Okul çağı geldiğinde bir devlet okulunun anasınıfına kaydı yapılmıştır. Ahmet'in sınıf içerisinde uyum sağlayamaması sıkıntı yaratmaya başlamıştır. Sınıf içerisinde derslere katılımı yoktur. Ailesi internette araştırma yaparken OSB'li çocukların spor etkinlikleri sayesinde ilerlemeler kaydettikleri ile ilgili bir yazı görüp, Marmara Bölgesi'nde bulunan bazı spor kulüplerinin OSB'li çocukların fazla enerjilerini sporla attıklarını, masa tenisi ile dikkatlerini toplayarak daha başarılı hale getirdiklerini öğrenince, böyle bir spor kulübünün olduğu Sapanca'ya taşınmaya karar vermişlerdir. İlkokula Sapanca'da bir ilkokulda kaynaştırma öğrencisi olarak başlamış, sabah okula öğleden sonra spor kulübüne ve ayda 8 saat de bir rehabilitasyon merkezine giderek eğitimine devam etmiştir.

Sınıf Ortamı

Araştırmanın yapıldığı bina Sakarya ilinin Sapanca İlçesi'ne bağlı Kırkpınar Beldesi'nde bulunan, Otizm Spor kulübüne aittir. Kulüpte adından anlaşılacağı şekilde spor ağırlıklı çalışma yapılmaktadır. Binada OSB'li çocuklar için spor etkinlikleri, sosyal yaşam becerilerini geliştirme ve gerekli durumlar için özel eğitim sınıfı bulunmaktadır. Bu kulüpte değişik derecelerde 25 OSB tanısı konmuş birey spor eğitimi almaktadır. Ahmet de bu kulübe devam eden OSB'li bireylerden birisidir.

Araştırma için, 3 katlı bina olan otizm kulübünün, 3. katında bulunan özel eğitim sınıfı kullanılmıştır. Bina doğalgaz ile çalışan kalorifer sistemi ve klima ile ısınmaktadır. Sınıfın bir köşesinde, diğer OSB'li bireylerin eğitimi için kullanılan araç gereçlerden oluşan kitaplık bulunmaktadır. Sınıfta iki adet

çalışma masası, bir adet sehpa, bir adet akıllı tahta, bir adet projeksiyon cihazı, 3 adet sandalye bulunmaktadır. Çalışma masasının bir tanesi akıllı tahtanın karşısına konumlandırılarak Ahmet'in tahtayı tam olarak görmesi için düzenlenmiştir. 2. masa ise test materyallerinin bulunduğu masadır. Aynı zamanda tutulacak kayıtlar için kullanılacak video kameranın konumlandırılacağı masa olarak belirlenmiştir. Sehpa ise notebookun, projeksiyon ve akıllı tahta bağlantısı için kullanılmıştır. Kullanılan sınıf, diğer OSB'li çocukların eğitimlerinde de kullanılan sınıftır. Ders sırasında çalışırken Ahmet ile masa başı çalışmalarında karşılıklı oturulmuştur. Çalışmada kullanılacak materyaller yanda bulunan masada hazır bulundurulmuş, akıllı tahta ise Ahmet'in karşısına gelecek şekilde ayarlanmıştır.

Akıllı tahtada hazır olarak bulunan "Ufuk Özdemir Okumanın Rengi" programı üzerinde gerekli çalışmaların yapılabilmesi için düzenlenmiştir.

Ahmet, bu kulüpte spor eğitimi almaktadır. Sabah 09.00'da kulübe gelip, akşam 17.30'da evine dönmektedir. Ahmet ile gün içinde sürekli olarak Yaşam Koçu ilgilenmektedir. Özellikle masa tenisi branşında başarılıdır ve rakiplerini geride bırakmaktadır. Yapılacak çalışma Ahmet'in günlük programına uygun olarak haftanın üç günü Pazartesi, Çarşamba ve Cuma günleri olarak belirlenmiştir. Belirtilen günlerde saat 15.00 ile 17.00 saatleri arasında uygun süreler içerisinde çalışılmıştır. Ahmet'in diğer programları da derse göre düzenlenmiştir.

Çalışmaların bir bölümünde ise ayakta ve tahta başında çalışılmıştır. Uygulama kayıtlarını tutmak için kullanılan kamera yüksek çözünürlüklü cep telefonu kamerası olup aralıklı olarak video ve ses kaydı alınmıştır. Sınıfın yerleşim planı dersin verimini etkilemiştir. Ahmet ile masa başı çalışmalarında karşılıklı oturularak hem göz kontağı sağlanmış, hem de sesleri çıkarmada taklit edebilmesi sağlanmıştır.

Uygulayıcı ve Araştırmacı

Araştırma tasarımı ve tasarımın uygulaması, İstanbul Aydın Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Yüksek lisans programına devam eden araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı, Sapanca İlkokulunda sınıf öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Araştırmacının süreç içinde üstlendiği görevler

- Okumanın Rengi Materyalini hazırlamak
- Materyal uygulama aşamalarını geliştirmek
- Denek seçimi ve aile bilgilendirmesi yapmak
- Uygulama süresince kullanılacak pekiştireçleri hazırlamak ve takibini yapmak
- Uygulama sürecinde başlama düzeyi evresi, yoklama, genelleme, izleme ve uygulama evresinde gözlem ve kayıt yaparak veri toplamak
- Uygulamada elde edilen verileri analiz etmek
- Analiz edilen verileri raporlaştırmak

Araştırma Modeli

OSB'li çocuklara iletişim kanalı olarak okuma öğretmeye yardımcı bir materyal geliştirerek okuma becerisi geliştirmeyi amaçlayan bu çalışmada, davranışlar arası çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Davranışlar arası çoklu yoklama modeli tek denekli araştırma modellerindedir. Bu modelde bağımsız değişken etkililiği 3 davranış üzerinde incelenir. Her davranışın bağımsız değişkendenden etkilenme olasılığı birbirine benzemeli ve tüm davranışlar aynı denek ve ortamda sergilenmelidir (Tekin-İftar, 2012)

Davranışlar arası çoklu yoklama modeli uygulanırken öncelikle bu modelde öğretimi yapılacak 3 davranış seçilir. Modelin başlama düzeyi aşamasında her davranış için başlama düzeyi ölçümleri yapılır. Başlama

düzeıı verileri, deneğin bağımlı değişken aadıından uygulama 6ncesindeki durumunu belirlemek amacıyla, 6lç6m sonuğları istenen kararlılığa varana kadar toplanır. Davranışların başlama d6zeyeı 6lç6m6 yapılıp bir sonraki davranışın uygulamasına geçilmeden yoklama d6zeyeı verisi toplanmalıdır. Başka bir deyişle modelin uygulanması bir davranışta bağımsız değişken uygulanmaya başlanırken (hedef davranış), diğer iki davranışta yoklama verisi alınmasına dayanır. Bağımsız değişken uygulanmaya başlamadan 6nce ilgili hedef davranışta 6nceden belirlenen 6lç6t veri toplama sınırını g6sterecektir. Davranışlar arası 6oklu yoklama modelinin bu araştırma 6alışmasında nasıl izlendiği aşağıdaki b6l6mlerde detaylı olarak işlenmiştir. Bu tez 6alışmasında, Tek Denekli Araştırma Y6ntemine g6re, Davranışlar arası 6oklu yoklama modeli kullanılmıştır. Renkleri kullanarak 6đrenilenlerin harf, hece, kelime ve c6mlelerin, genellemeye etkisi 6lç6lm6řt6r.

Materyalin Geliştirilmesi

Araştırmacı ilk olarak 2010 yılında, OSB tanısı olan, 16 yaşındaki kızlarının, resmi yollardan eğitim alabilmesi ve okumayı 6đrenebilmesi için araştırmacının 6alıştığı eğitim kurumuna başvuruda bulunan Yağmur'un ailesiyle tanışmıştır. Yağmur, 3 yaşından itibaren yoğun bir şekilde 6zel eğitim alan OSB'li bir gençtir. Uzun yıllar eğitim almış, bilişsel d6zeyeı gelişmiş, fakat hedeflenen sonuca ulaştırılmamıştır. Yağmur'un okumayı 6đrenme s6recinde uygulanan b6t6nden parçaya (t6mden gelim) metodu s6reci oldukça uzatmıştır. Araştırmacı, kısa bir s6re sonra, 16 yaşında olan ve bu yaşına kadar hiç konuşmamış OSB'li Yağmur ile 6alışmaya başlamıştır. Bu 6alışmalar OSB'nin temel 6zelliklerini tanımasına olanak sağlamıştır. Yağmurun ailesi tarafından evlerine akıllı tahta sistemi kurularak derslerin daha ilgi çekici hale getirilmesi sağlanmıştır. Yağmur hiç konuşmamış olan bir genç olduğu için 6ncelikle "e" harfini çıkarıp s6ylemesi gerektiği d6ř6n6lm6řt6r. Bu sebeple "e" sesini s6ylemesi için gerekli 6alışmalar

yapılmıştır. Yağmur, bir süre sonra “e” sesini söylemesi istendiğinde dilini çıkarmayı öğrenmiş, daha sonra flüte nefes vererek, nefesini kullanmayı öğrenmesi sağlanmıştır. Daha sonraları sese benzeyen hırıltılar gelmeye başlamış, bir süre sonra “e” sesine benzeyen sesi çıkarmayı başarmıştır.

Araştırmacının, ilerleyen zamanlarda karşılaştığı başka bir sorun ise Yağmur’un “e” harfini gördüğünde tanıyamaması, “e” harfini göstermesi istendiğinde gösterememesi olmuştur. Gördüğü harfi hemen unutuyor, hatırlamıyor, tekrar edemiyor, yazamıyor ve okuyamıyordur. Gösterilen harf çalışmaları ilgisini hiç çekmiyordur. Yağmur’un kendini başarısız hissetmesi derse karşı ilgisini oldukça azaltmıştır. Derse tepki koymasına sebep olmuştur. Çalışmak istemiyor, kendini yere atıyor ve bağırıyordur. Araştırmacı kendisini çaresiz hissettiği bir sırada, Yağmur’un derse ilgisini çekmek ve Yağmur’un olumsuz davranışlarını engellemek için, akıllı tahtayı kullanarak tahtaya basit resimler yapmış ve Yağmur’dan da yapmasını istemiştir. Bir süre sonra Yağmur’un ilgisini çekmiş ve tahtada işbirliği yapmaya başlamıştır. Araştırmacı, Yağmur’un ilgisini dağıtmamak için tahtadaki sayfaları değişik renkler ile boyamaya başlamıştır. Her sayfada bir renk kullanarak, diğer sayfayı da Yağmur’un boyamasını istemiştir. Bu çalışma Yağmur’un hoşuna gitmiş ve boyama isteği uyandırmıştır.

Araştırmacı, Yağmur’un tahtada yapılan renklendirme çalışmalarını taklit ettiğini görünce ilgiyi dağıtmak istemediği için, sayfayı kırmızı rengine boyamıştır. Sonraki sayfayı açıp Yağmur’dan da boyamasını istemiştir. Yağmur’da boyadıktan sonra bu çalışmayı ikinci kez tekrar etmiştir. Araştırmacı, Yağmur’un ilgisi ve dikkati en üst seviyede iken sonraki sayfayı tekrar kırmızıya boyayıp üzerine “e” harfini yazmış ve “e” diye seslendirmiştir. Daha sonra yeni sayfayı kırmızıya boyayarak “e” harfini seslendirdikten sonra Yağmur’un şaşkıncu bir şekilde, kırmızı rengin üzerine gelecek şekilde “e” harfini yazdığı görülmüştür. Araştırmacı diğer sayfaları

çevirip kırmızıya boyamış ve Yağmur'dan “e” harfini yazmasını istemiştir. Yağmur tereddüt etmeden hepsine “e” harfini yazmıştır. Araştırmacı, Yağmur'un kırmızı renklerin üzerine “e” harfini zorlanmadan yazdığını görünce bir sonraki gün derse başladığında ilk olarak tahtayı kırmızıya boyamış ve Yağmur'a “e” yazar mısın? demiştir. Yağmur aynı şekilde “e” harfini hemen hatırlayıp, kırmızı rengin üzerine yazmıştır. Araştırmacı uzun zaman uğraşıp öğretmeyi başaramadığı “e” harfini, kırmızı zeminin üzerine yazdığı “e” harfi ile kodladığını ve unutmadığını fark edince başka bir harfi denemeye karar vermiştir. Araştırmacı yeni bir sayfa açarak sayfanın ortasını sarı renge boyamış ve üzerine “L” harfini yazmış ve seslendirmiştir. Sonraki sayfayı açarak, sayfanın ortasını tekrar sarı renge boyamıştır. Yağmur'a “L” yazar mısın? Diyerek sarı boyalı olan alanı göstermiştir. Yağmur kalemi olarak sarı boyalı olan alanın ortasına “L” harfini yazmıştır. Yağmur ile “L” harfinin doğru çıkarılması için telaffuz uygulamalarına da devam edilmiştir. Renkler ile yazılmış “e ve L” harflerini kolaylıkla ayırt ederek, istenilen harfi tahtada gösterebilmiştir. Sarı ve kırmızı renkler ile eşleştirilmiş harfleri kullanarak hece uygulaması yapmıştır.

Araştırmacı buradan yola çıkarak sırasıyla aşağıdaki eşleştirmeleri yapmıştır.

“e” harfi kırmızı, “L” harfi sarı, “a” mavi, “t” yeşil, “i” gri, “n” mor.

Yağmur bu eşleştirmelerin hepsini kolaylıkla başarmış ve bu renkleri eşleyerek oluşturulan harflerle meydana getirilen hece, kelime ve cümleleri okumayı başarmış ve sadece renklerin üzerine gerekli harfleri yazabilmiştir. 29 harfi renklendirmek çok zor olduğu için araştırmacı 6. harften sonra normal yazı karakterlerini denemeye karar vermiştir. İlk olarak “e ve L” harflerinden oluşan hece, kelime ve metinleri açmış okumasını istemiştir. Yağmur heceleyerek okumuş ve öğrendiklerini transfer ederek genelleme yapmıştır. Daha sonra oluşturulan metinlerin içine sırasıyla “e-l-a-t-i-n-o-r-m vb.”

eklenerek yeni metinler oluşturulmuştur. Yağmur her yeni öğrendiği harfi kolaylıkla kavramış ve kısa sürede okumaya başlamıştır. Çıkarmakta zorlandığı sesler okuma çalışması yaptıkça düzelmeye başlamıştır. Araştırmacının, Yağmur ve pek çok OSB'li çocukta kuvvetli olduğuna inandığı görsel hafıza yoluyla renkler ve harfler kolaylıkla öğrenilmiştir.

Alfabemizde bulunan 29 harfin her biri ayrı bir renk ile eşleştirilemeyeceği için, Ufuk Özdemir Okumanın Rengi programında en fazla 6 harf renklendirilerek uygulama geliştirilmiş fakat araştırmada hepsi kullanılmamıştır. Genellemenin artmasıyla birlikte ilkokullarda okuma öğretiminde kullanılan metinler ile devam edilmiştir. İlk önce “e ve “L” harfi ile oluşturulan metinler okunmuş, daha sonra sürekli birer harf ekleyerek yeni hece, kelime, cümle ve metinler oluşturulmuştur. Ufuk Özdemir Okumanın Rengi programı kullanılarak yapılan öğretimin ardından genellemede görülen artış ile birlikte renkler ortadan kaldırılarak öğretime devam edilmiştir.

Uygulama

Uygulama, başlama düzeyi, yoklama evresi, uygulama evresi, izleme evresi aşamalarından oluşmuştur.

Verilerin Toplanması

Araştırma verileri başlama ve uygulama düzeyleri olmak üzere 2 düzeyde toplanmıştır. Her düzeydeki veri toplama sistemine aşağıda ilgili kısımda kısaca değinilmiştir. Çalışma kapsamında 14 davranış belirlenmiş ve her davranış için uygulama sırasında Davranış Takip Formu doldurularak veriler toplanmıştır. Davranış takip formu araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Araştırma boyunca düzenli olarak video kaydı alınarak aşamaların başarı düzeyleri forma işlenmiştir. Aşağıda başlama düzeyi evresi için doldurulan Davranış takip formu örnek olarak sunulmuştur.

BAŞLAMA DÜZEYİ EVRESİ**E HARFİ**

AŞAMALAR		1.	2.	3.			
		OTURUM	OTURUM	OTURUM			
		BAŞARILI	BAŞARISIZ	BAŞARILI	BAŞARISIZ	BAŞARILI	BAŞARISIZ
AŞAMA 1	Harf, hece, kelime veya cümleyi siyah beyaz yazılı materyal üzerinden tanıma ve okuma,						
AŞAMA 2	Harf, hece, kelime veya cümleyi siyah mürekkepli kalem ile araştırmacı tarafından yazılması Ahmet'in okumasının istenmesi,						
AŞAMA 3	Harf, hece, kelime veya cümleyi araştırmacı tarafından sesli söylenerek, Ahmet'in siyah mürekkepli kalem ile beyaz kağıt üzerine yazmasının istenmesi,						
AŞAMA 4	Harf, hece, kelime veya cümlenin, beyaz kağıt üzerine siyah mürekkep ile yazılı kelime veya cümleler içinden göstermesi veya okumasının istenmesi,						
AŞAMA 5	Harf, hece, kelime veya cümlenin, dört değişik seçenek arasından bulunup göstermesi veya vermesinin istenmesi,						
AŞAMA 6	Harf, hece, kelime veya cümlenin, bilgisayardan projeksiyon ile akıllı tahtaya						

yansıtılan metin içinden
bulunup gösterilmesi veya
gösterilen ilgili bölümü
okumasının istenmesi,

Her oturumda, her davranış için 6 aşama uygulanmış ve tabloda işaretlenmiştir.

Tablo 1: başlama düzeyi evresi için doldurulan Davranış takip formu

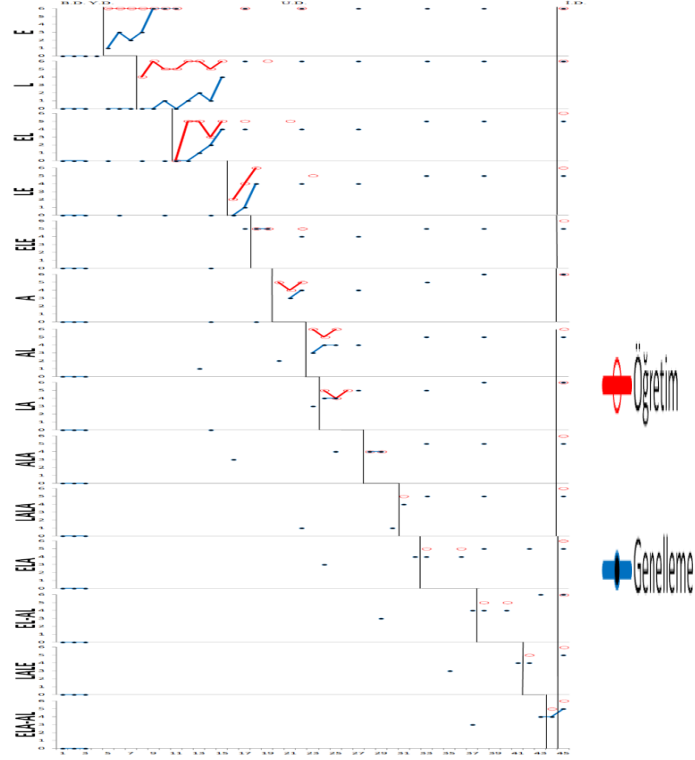
Araştırmanın deney süreci tamamlanana kadar 45 oturum düzenlenmiştir. Oturumların her hafta ve haftada en az 3 gün olmak üzere tertip edilmiş, haftanın aynı gün ve saatlerine gelmesine zen gösterilmiştir. Araştırma boyunca uygulama basamakları, oturumların en az %30 u olacak şekilde video kamera ile kayıt altına alınmıştır.

Verilerin Analizi

Veriler, Tek Denekli Araştırma Yöntemi, Davranışlar Arası oklu Yoklama modeline göre analiz edilmiştir. 3 grup halinde 14 davranış belirlenmiş olup her davranış için 6 aşama oluşturulmuştur. Her davranış için başlama düzeyi evresi, yoklama evresi, uygulama evresi ve izleme evreleri söz konusu tabloya işaretleme yapılmak suretiyle toplanan veriler grafiğe uygun olarak analiz edilmiştir.

Bulgular

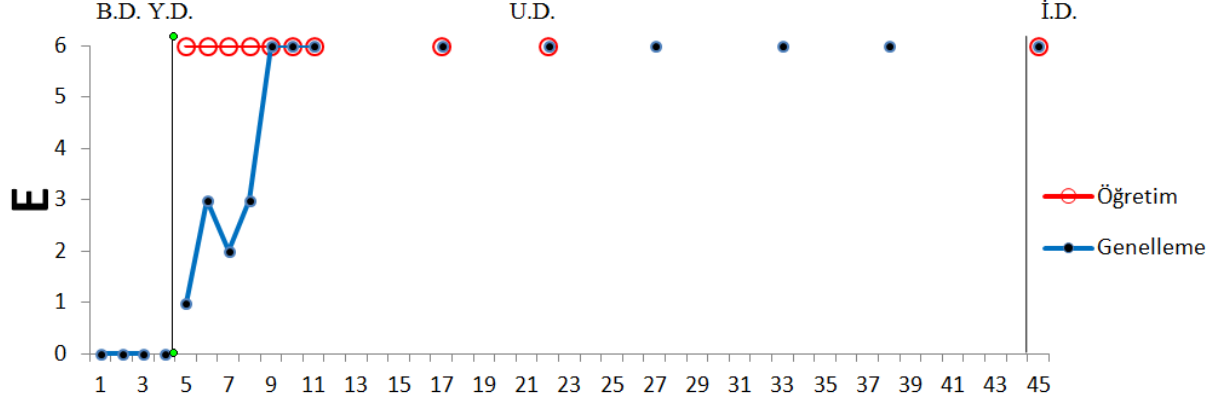
OSB olan bireylerde Ufuk zdemir Okumanın Rengi programının okumayı öğrenmedeki etkinliğini göstermek amacıyla yapılan ve tek denekli araştırmalarda davranışlar arası çoklu yoklama modeli kullanılarak elde edilen verilerin analizinden aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Şekil 1: 14 Davranışların Tek Tablo İle Gösterilişi

Ufuk Özdemir Okumanın Rengi Okuma Öğretim Programının OSB'li Çocuklarda “E” Harfini Okumayı Edinim, Genelleme ve Sürdürme Düzeyine İlişkin Bulgular

E harfinin öğretimine başlamak için başlama düzeyinde üç oturum üst üste kararlı veri elde etmek esas alınmıştır.

Şekil 2: "Ufuk Özdemir Okumanın Rengi" E Harfi Gelişim Aşamaları

Grafikte; Başlama düzeyi evresi, Yoklama evresi, Uygulama evresi ve izleme olarak 4 bölüm bulunmaktadır. Dikey eksende bulunan 0-6 arası sayılar uygulamada kullanılan 6 aşamayı göstermektedir. Yatay eksende bulunan 1-45 arası sayılar ise öğretim yapılan oturum sayısını göstermektedir. Mavi renkli kare ile "genelleme", Kırmızı renkli üçgen ile "Ufuk Özdemir Okumanın Rengi" programı ile öğretimi göstermektedir. Ahmet ile yapılan uygulamada, başlama düzeyi verileri genel yönetime göre alınmıştır. Uygulama her oturumun başında alınarak grafiğe işlenmiştir. 3 oturum boyunca Ahmet'e "e" harfi ile ilgili önceden hazırlanan 6 aşama uygulanmıştır. Ahmet bu aşamaların hiçbirini başaramamıştır. Grafikte "0" olarak gösterilmiştir. Uygulama düzeyi evresine geçmeden önce yoklama evresi alınmıştır. Yoklama evresi genel yönetime göre alınıp okuma konusunda yeterliliği ölçülmüştür. 6 aşama en az 3 kez tekrar uygulanmış ve hiçbirini başaramamıştır. Uygulama evresinde öğretim yalnızca "Ufuk Özdemir Okumanın Rengi" programı ile yapılmıştır. Hiçbir şekilde "genellemeyi etkileyecek başka bir çalışma ve yöntem uygulanmamıştır.

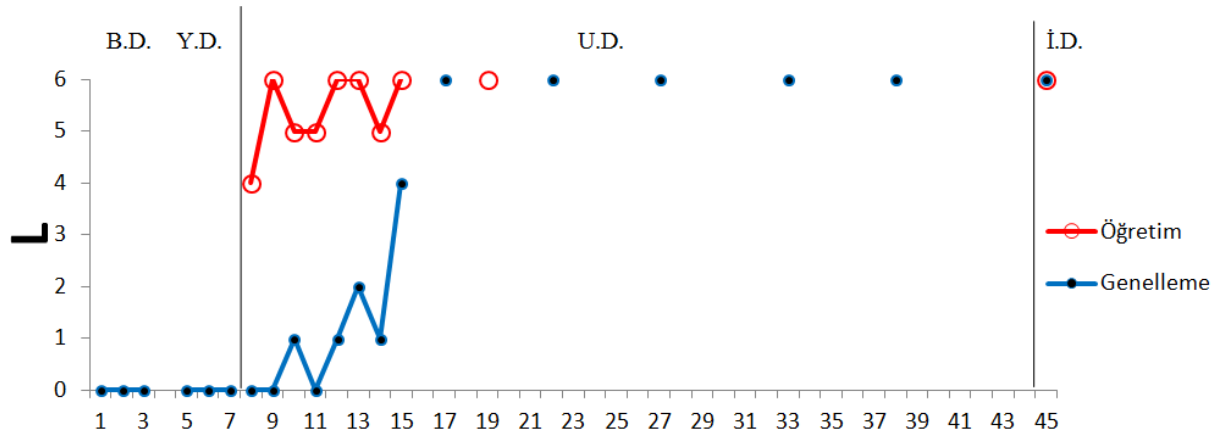
Yoklama verisi alındıktan sonra uygulama düzeyine geçilmiş ve "Ufuk Özdemir Okumanın Rengi" programı ile öğretim yapılmıştır. Öğretimde hedef

ölçülere ulaşılmasının ardından 4. Oturumda derse başlarken “Ufuk Özdemir Okumanın Rengi” programı ile veri alınmış, aynı zamanda genellemeye etkisi ölçülmüştür. Yapılan kontrolde, “Ufuk Özdemir Okumanın Rengi” programı ile “e” harfi aşamalarının altısını başarırken, “genelleme” yi ölçme aşamaları uygulamasının sadece bir aşamasını geçebilmiştir.

5.oturumda ise “Ufuk Özdemir Okumanın Rengi” programı ile öğretime devam edilmiş, “genelleme” yöntemi ile alınan verilerde 3 aşamayı başardığı görülmüştür. 9. oturumdan sonra “genelleme”de 6 aşamayı başarılı olmuştur. Diğer oturumlarda tüm aşamalar başarılı bir şekilde devam etmiştir. “e” harfi “Ufuk Özdemir Okumanın Rengi” programı ile öğrenilmeye başladıktan sonra ilerleyen oturumlarda, “e” harfi ile “genelleme” de de hızlı bir artış olmuştur.

Ufuk Özdemir Okumanın Rengi Okuma Öğretim Programının OSB’li Çocuklarda “L” Harfini Okumayı Edinim, Genelleme ve Sürdürme Düzeyine İlişkin Bulgular

L harfinin öğretimine geçmek için E harfinde Ufuk Özdemir Okumanın Rengi programı ile en az 5 aşamanın başarıyla tamamlanmış olması ve başlama düzeyinde kararlı veri elde kriteri esas alınmıştır.

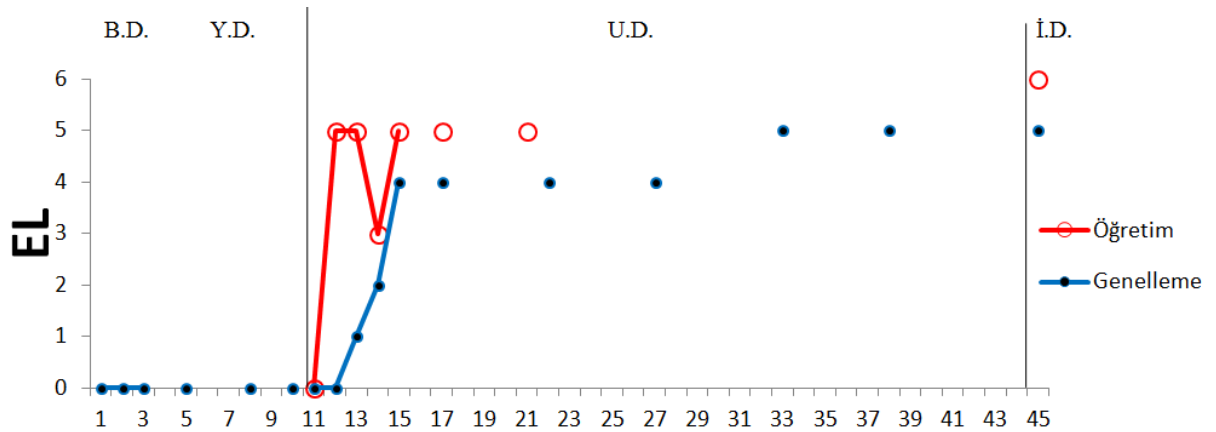

Şekil 3: “Ufuk Özdemir Okumanın Rengi” L Harfi Gelişim Aşamaları

“L” harfi ile ilgili 1. 2. 3. Oturumlarda başlama düzeyi verisi, 5. 6. ve 7. Oturumlarda yoklama verileri “genelleme” yöntemine göre alınarak daha sonra “Ufuk Özdemir Okumanın Rengi” programı ile öğretim yapılmıştır. 8. ve 9. oturumda “genelleme” yöntemi ile başarı sağlanamazken “Ufuk Özdemir Okumanın Rengi” programı ile 8.oturumda 4 aşama başarılı ve 9. Oturumda 6 aşama başarılı bir şekilde tamamlanmıştır. Uygulama evresinde öğretim yalnızca “Ufuk Özdemir Okumanın Rengi” programı ile yapılmıştır. Hiçbir şekilde “genellemeyi etkileyecek bir çalışma ve yöntem uygulanmamıştır. 19. oturumdan itibaren “genelleme” de de artış olmuş ve 6 aşamayı da başarmıştır.

Ufuk Özdemir Okumanın Rengi Okuma Öğretim Programının OSB’li Çocuklarda “EL” Kelimesini Okumayı Edinim, Genelleme ve Sürdürme Düzeyine İlişkin Bulgular

EL kelimesinin öğretimine geçmek için L harfinde Ufuk Özdemir Okumanın Rengi programı ile en az 5 aşamanın başarıyla tamamlanmış olması ve başlama düzeyinde kararlı veri elde kriteri esas alınmıştır.

Şekil 4: “Ufuk Özdemir Okumanın Rengi” EL Kelimesi Gelişim Aşamaları

Araştırmada, başlama ve yoklama evreleri alındıktan sonra, uygulamanın 11. Oturumda “el” kelimesi ile ilgili, her iki yöntem ile de veriler

alınmıştır. Deneğin aşamaların hiç birini başaramadığı görülmüştür. Burada harflerin birleşme aşaması, denek için yeni bir çalışma olduğu için başarısız olduğu tespit edilmiştir. Daha sonra “Ufuk Özdemir Okumanın Rengi” programı ile “el” kelimesini öğretimine devam edilmiştir. 12. Oturumun başında tekrar veri almaya devam edilmiş ve deneğin “genelleme” yi başaramazken, “Ufuk Özdemir Okumanın Rengi” uygulamasının 5 aşamasını da başardığı görülmüştür. İlerleyen oturumlarda 5 aşama başarı ile devam ederken, genellemede de hızlı bir artış olduğu görülmektedir. Uygulama evresinde öğretim yalnızca “Ufuk Özdemir Okumanın Rengi” programı ile yapılmıştır. Hiçbir şekilde “genellemeyi etkileyecek bir çalışma ve yöntem uygulanmamıştır.

Çalışma boyunca “Ufuk Özdemir Okumanın Rengi” programı ile öğretim yapıldıkça genellemede de hızlı bir şekilde artış olmaktadır.

Sonuç ve öneriler

Okuma bireyin hayatında çok önemli bir yer tutmaktadır. Herhangi bir sebepten okuma öğrenemeyen birey sadece okulda başarısız olmaz, okuma öğrenememe bireyin sosyal ilişkilerini ve olgunlaşmasını da olumsuz etkiler. Bireyin tam bağımsız olabilmesi de buna bağlıdır (Akyol, Kodan; 2016). Fidan ve Akyol (2011) hafif düzeyde zihin engeli ve öğrenme güçlüğü olan bireylerde okuma becerisi gelişiminin akranlarına göre daha yavaş da olsa, daha fazla enerji ve zaman da gerektirse geliştiğini ortaya koymuştur. Önemli olan hangi yöntemin kullanılarak okuma becerisi geliştirilmeye çalışılacağıdır. Buradan yola çıkılarak yapılan bu çalışmada, araştırmacı tarafından, OSB'li bireylerin okuma yazma öğretiminde kullanılabilir olan Ufuk Özdemir Okumanın Rengi materyali tasarlanıp uygulanmıştır. Yapılan bu araştırma sonucu elde edilen verilere bağlı olarak aşağıdaki önerilere yer verilmiştir.

1. OSB olan öğrencilerle çalışan öğretmenler Ufuk Özdemir Okumanın rengi programını okuma öğretiminde kullanabilirler.

2. OSB olan bireylere okuma- yazma ile ilgili program geliştiriciler Ufuk Özdemir Okumanın Rengi programına yer verebilirler.

Bu materyalin okuma becerisi gelişiminde sorun olan tüm çocuklarda olduğu gibi, ilköğretimde tüm birinci sınıfların okuma yazma öğretiminde kullanılabileceği öne sürülmüştür. Materyal ayrıca, ilkokul birinci sınıfta okuma ve yazma öğrenim sürecini kısa ve eğlenceli hale getirmektedir. Bu yöntem ile yapılan uygulama, beceri gelişiminde sürenin kısılacacağı gibi, okuma ve yazmanın birlikte gerçekleşeceğini de göstermiştir. Bu çalışmada amaçlardan biri olmamasına karşın, denekte konuşma becerisi de okumaya paralel olarak gelişmiştir. Shanahan (2008) konuşma, dinleme, okuma ve yazma nın birbiriyle sıralı ve hiyerarşik olarak değil de paralel olarak birlikte gelişeceğini ortaya koymuştur. Bu çalışma tezden elde edilen konuşma becerisi gelişimi bulgusunu destekler niteliktedir. Bu durum materyalin ayırt edici özelliklerinden biri olarak aşağıda vurgulanmıştır.

Ufuk Özdemir Okumanın Rengi Materyalini diğer öğretim materyallerinden ayıran; söz konusu materyalin kullanıldığı uygulamalarda diğer öğretim materyallerinde olmayan her sesin özel bir renginin olması, bu renklerden faydalanarak hece, kelime ve cümlelerin meydana getirilmesidir. Özellikle de otistik çocuklarda var olduğu söylenen fotoğrafik hafıza kullanılıp; ses, hece, sözcük ve cümle öğrenimini süre olarak son derece kısaltarak, okuma ve yazmayı hızlandırmasıdır. Bu bulgu, otizmlili çocukların görsellerle daha kolay öğrendiklerini ve bu durumun nedenlerini açıklayan Rao ve Gagie (2006) nın bulguları ile de uyumludur. Rao ve Gagie makalelerinde görsellerin otizmlili bireylerin kalıplar ve rutinler oluşturma ve günlük hayata aktarma durumlarında destek olduğunu vurgulamışlardır.

Geliştirilen materyalin avantajları ve getirmiş olduğu kolaylıklar aşağıdaki şekilde ifade edilebilir. Materyal; okuma ve yazma süresini önemli ölçüde kısaltmakta ve okuma ve yazma öğrenimini basite indirerek; karmaşadan kurtararak, bireyin kendine güvenini artırmaktadır. Okumayı öğrenme yaşını düşürerek, daha küçük yaştaki çocuklarda (anaokulu ve altı...) zorlanmadan öğrenmeyi sağlamaktadır. Söz konusu materyal bilgisayarda; active inspire isimli akıllı tahta programı ile hazırlanmıştır. Bu çalışmada diğer sesler de renklendirilerek tek başına okuma yazma öğretimi kitabı haline getirilebilir. Ek olarak; çalışmanın içinde bulunan alıştırmalar ve etkinlikler, süreci tamamlamak için zenginleştirilebilir.

Kaynaklar

Akçamete, G. Gürgür, H., Kış, A., 2003. Kaynaştırma Programlarına Yerleştirilmiş Özel Gereksinimli Öğrencilerin Okuma Yazma Becerilerine İlişkin Öğretmen Görüşleri. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi 2003, 4 (2) 39-53.

Akyol, H. ve Kodan, H. (2016). Okuma Güçlüğü'nün Giderilmesine Yönelik Bir Uygulama: Akılcı Okuma Stratejilerinin Kullanımı. OMÜ Eğiti. Fakültesi Dergisi 35(2), 7-21

Aytaş, G., 2005. Okuma Eğitimi. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 2005 - dergipark.gov.tr

Chowdhury, E.H. (2015). "A Grounded Theory Study Of The Experiences, Process, And Transitional Needs Of People With Autism". Master Thesis. Saskatchewan University.

Fidan, N.K.ve Akyol, H. (2011). Hafif Düzeyde Zihinsel Öğrenme Güçlüğü Olan Bir Öğrencinin Okuma Ve Anlama Becerilerini Geliştirmeye Yönelik Nitel Bir Çalışma Kuramsal Eğitimbilim, 4 (2), 16-29

Humphrey, N. ve Levis, S., (2008). The views and experiences of pupils on the autistic spectrum in mainstream secondary schools. The national Autistic Society Volume: 12 issue: 1, page(s): 23- 46. Article first published online: January 1, 2008; Issue published: January 1, 2008. <https://doi.org/10.1177/1362361307085267>.

Hendricks, D.R., ve Wehman, P., (2009). Transition From School to Adulthood for Youth With Autism Spectrum Disorders. Focus on Autism and Other Developmental Disabilities. Volume: 24 issue: 2, page(s): 77-88. Article first published online: March 24, 2009; Issue published: June 1, 2009. <https://doi.org/10.1177/108835760832982784>

Kahraman, F.B., (2017). Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklara İletişim Kurarken İleri Düzey Teknolojileri Kullanma Becerisi Kazandırma. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Psikoloji Ana Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Haziran, 2017.

Lange, J. S. (2015). "Promoting Social Interaction Skills to Influence the Transition to Employment for Youth with Autism Spectrum Disorders"; Honors Theses. Paper 228. Lange, 2015.

Rao, S.M.ve Gagie, B. (2006). Learning Through Seeing and Doing Visual Supports for Children With Autism. TEACHING EXCEPTIONAL CHILDREN JUL/AUG

Shanahan, T. (2008). Handbook of Writing Research; Relations among oral language, reading and writing development. Guilford Pressç NY.

Smith, A. (2013). "Vocational and Personal Independence Training for Adolescents and Adults with Autism Spectrum Disorder: Effectiveness of the Practical Assessment Exploration System". Master Thesis. University of Calgary.

Taylor, J., L. ve Seltzer, M., M. (2010). Employment and Post-Secondary Educational Activities for Young Adults with Autism Spectrum Disorders During the Transition to Adulthood. Journal of Autism 85 and Developmental Disorders. May 2011, Volume 41, Issue 5, pp 566–574.

Tekin-İftar, E. (2012). Çoklu yoklama modelleri. In E. Tekin-İftar (Ed.), Eğitim ve davranış bilimlerinde tek-denekli araştırmalar (pp. 217-243). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.

Yalçın, A. (2002). Türkçe Öğretim Yöntemleri, Akça Yayınları, Ankara.